

az, hogy a középrizalittól nyugatra eső ablakok közül kettő is vakablak volt. A torony ablakai még ezen a képen is nyitottak.

Az előtérben látható gázlámpa miatt később keletkezhetett az a képeslap, mely tulajdonképpen Rónay Aladár kastélyát ábrázolja, a vizsgálatunk tárgyát képező épület csupán a háttérben látható **(56. kép)**¹⁷. Különösebb informatív értékkel ez sem bír.

Inkább csak említésre méltó, de újabb információkkal nem szolgál egy több, kisebb képből összeállított képeslap, melynek egyik eleme az északi homlokzat egy részletét ábrázolja **(57. kép)**¹⁸. Mivel egy másik elemen már áll a világháborús hősök emlékműve, a kép az 1920-as évek közepénél korábban nem készülhetett.

A falkutatás eredményei

A falkutatás során tisztázni kívántuk a kastély építéstörténetét, eredeti alaprajzi elrendezését, nyílásrendszerét, valamint eredeti architektúráját és színezését. Objektív akadályok miatt (az eredeti részletek nagyfokú pusztulása az átalakítások miatt, illetve a most is működő üzemsarnok által szabott fizikai határok miatt) egyes kérdésekben csak töredékes eredményre jutottunk.

Megállapítottuk, hogy a kastély (leszámítva a modern kori átalakítások vasbeton elemeit) teljes egészében téglából épült, azonban a téglaméretek és a falazóhabarcs különbözősége önmagában is többszörös átalakításra utalt.

A torony építőanyaga 30-30,5x15-17x7 cm-es méretű, szürke színű homokos habarcsba rakott téglá. Ez méretében is, faizóhabarcsában is némileg elütött a kastély csatlakozó nyugati homlokzatának építőanyagától, mely 30x15x7 cm-es, kissé eltérő árnyalatú szürke színű habarcsba rakott téglákból áll. Ennél is súlyosabb érv volt a két épületrész különböző korúsága mellett, hogy a toronynak mind a déli **(58. kép)**, mind pedig az északi fala élesen elvált a kastély nyugati falától **(59. kép)**, mégpedig oly módon, hogy egyértelművé vált: a torony később épült. Az eltérő téglasorok mellett az északkeleti sarokban az is jól láthatóvá vált, hogy a kastély nyugati homlokzatának a könyöklők magasságában húzódó párkánya (pontosabban itt annak lefaragott nyoma)

¹⁷ A szerencsi Zempléni Múzeum képeslapgyűjteménye, Kiszombor, 6.

¹⁸ A szerencsi Zempléni Múzeum képeslapgyűjteménye, Kiszombor, 11. A képeslapot az 1940-es évek elején adták fel, de egy képeslap igen sokáig forgalomban lehetett.

befut a torony fala mögé (60. kép). A torony földszinti falszövetét tovább vizsgálva kiderült, hogy a nyugati homlokzat fülkéje alatt (61. kép), valamint a déli homlokzat ablaka alatt (13. kép) a falszövet intakt, a téglasorok egyenletesen futnak, így egészen bizonyossá vált, hogy a torony földszintjének sem déli, sem pedig nyugati oldalán nem volt ajtónyílás sohasem. Erre utaló nyomot az északi oldal széles, modern vasajtájának két oldalán sem találtunk (14. kép), így meg kell kérdőjeleznünk azon visszaemlékezések hitelét, melyek arról szólnak, hogy a toronyaljban eredetileg kocsifelhajtó lett volna, s azt csak utólag alakították volna szobává. Kocsifelhajtó itt csakis a torony megépülése előtt állhatott – ez viszont nem zárható ki, de nem is bizonyítható.

A nyugati oldal falifülékéjének vizsgálata viszont bebizonyította, hogy a fülke helyén egykor egy nagy, félköríves záradéku ablak nyílt, melynek a fülke falazatától elváló kávéit minden kétséget kizáróan megtaláltuk (61. kép). Ez egyébként egybevág az archív fényképek tanúságával. A déli, földszinti ablak eredeti formájában maradt fenn, s alighanem ugyanilyen lehetett az északi oldal vasajtájának helyén is, ez utóbbi azonban nyomtalanul elpusztult. Ugyancsak bebizonyosodott, hogy a magasabb szintek spalettaitíciós vakablakai is teljesen nyitottak voltak egykor (62., 63., 64., 65., 66., 67. kép). A második emelet nyugati ablaka helyén utóbb a mainál szélesebb és magasabb, szegmentíves ajtót alakítottak ki (68. kép). Ezt a megfigyelést is igazolják a régi fényképfelvételek. Mind a torony korára, mind pedig az ablakok elfalazásának valószínű időpontjára alább térünk ki majd. Mind az emeleti ablakok befalazása mögött (65. kép), mind pedig a földszinti fülke esetében (61. kép) korábbi, fehér színű meszelésnyomokat figyeltünk meg.

A kastély nyugati homlokzatának déli szakaszán megmaradt az eredeti ablak, melynek csak felső részét falazták el 1957-ben. (A felette levő padlásablak eredetileg nyitott volt. (69. kép)) Ilyen ablak állhatott eredetileg az északi homlokzatszakaszban is, ahol ma a két keskeny mellékhelyiség- illetve lépcsőházablak nyílik. Igazolja ezt a jobb oldali keskeny ablak déli kávéján a vakolat alól feltárt lépcsőzetes visszaugrás, mely az eredeti kastélyablakok jellemzője (70. kép).

A főépület déli homlokzatán megvizsgáltuk az elfalazott, vagy részben elfalazott ablakokat. Bebizonyosodott, hogy a homlokzaton egykor valamennyi nyílás működött (71., 72. kép), a középrizalittal szomszédos első padlásablakok kivételével, melyek

eredetileg is vakablakok voltak **(73. kép)**. Egyébként valamennyi ablak fölött volt eredetileg padlásablak. Fontos megfigyelés volt, hogy az ablakok 1950-es években történt részleges, vagy teljes elfalazása után az eredeti vakolatkereteket itt még helyreállították, hiszen a vakolatkeretek helyenként ráfutnak a modern elfalazásokra is **(71. kép)**. Az ablakok beszűkítését új téglaoévek beépítésével oldották meg **(73. kép)**. Hasonló megfigyeléseket tettünk a középrizalit nyílásainak esetében is **(74. kép)**.

Érdekes jelenségre bukkantunk a középrizali sarkait kísérő lizénák faltükrökének felső részén. Kiderült, hogy a faltükrök a jelenleginél eredetileg 17 cm-rel magasabbak voltak **(75. kép)**. Ebben az esetben viszont a faltükrök külső sarkaiba a középrizalit sarokfiáléinak konzoljai betakartak. A fiálék elhelyezésekor az eredeti faltükröket alacsonyabbra kellett venni. Arra kellett tehát gondolnunk, hogy a középrizalit felső része az attikával és a sarokfiálékkal együtt másodlagosan, utólagos emelés során jöttek létre. A kérdéses szakaszok toronnyal megegyező architektúrája arra engedett következtetni, hogy az emelés a torony építésekor következett be. Ezt a megfigyelés később másutt is megismételhetjük, sőt, kiderült, hogy ekkor az egész kastélyt megemelték, mégpedig a padlásablakok alatti pálcátagos övpárkány vonalától kezdve.

A középrizalit oldalhomlokzatain kiderült, hogy itt egy-egy, 250 cm magas, 120 cm széles, 8 cm mély faltükrő állt valaha **(76., 77. kép)**. Az archív fotók készítésekor ezek a faltükrök már el voltak falazva.

Nem jutottunk egyértelmű eredményre a déli homlokzat visszaugratott szakaszán látható faltükrök vizsgálatánál **(78. kép)**. A jobb oldali faltükrő a falazatba utólag lett belevésve, függetlenül egy tőle nyugatra eső téglaláttól, melyhez azonban szemmel láthatóan sosem tartozott nyílás. A bal oldali faltükrő felett ugyan előkerült egy téglaoév, alatta azonban a faltükrő felső részét modern téglafalazat alkotja, mely alapján talán arra gondolhatunk, hogy itt eredetileg is egy keskeny ablak lehetett, melynek felső részét 1957-ben falazták el. Talán ekkor vésték be a falba a jobb oldali faltükrőt is, a szimmetria kedvéért. Mindez azonban nem magyarázza meg a faltükrök közötti, nyíláshoz bizonyosan nem tartozó téglaoév létét.

A keleti homlokzat ablakai közül a délről számított első kettő eredetileg is vakablak volt **(79. kép)**, a tengelyben levő ajtó **(80. kép)** és a többi ablak nyitott volt valaha. Az igen valószínű, hogy az utolsó ablak helyén **(81. kép)** utóbb cselédbejáratot

nyitottak. Az északkeleti saroképítmény fala jól elvált a kastély eredeti északkeleti sarkától **(82. kép)**, igazolva azt a hagyományt, hogy az épületrészt utólag ragasztották a kastélyhoz. Ugyanerre utal, hogy mind jellegzetesen erősen homokos habarcsa, mind 30x14x6,5 cm-es téglái eltérnek a kastély egyéb falaitól.

Magán az épületrészen nem sok kutatható akadt, hiszen eredeti formájában maradt meg. A vakablakait borító spalettaitűzések alapján arra kell gondolnunk, hogy felépítése a toronyablakok befalazásával egyidőben történt meg. Építésekor mindenesetre sokban lemásolták a kastély már meglévő vakolatarchitektúráját.

Az északi homlokzat nyílásainak eredetiségét jobbra belülről vizsgáltuk meg. Beigazolódott az archív felvételeken és az 1957-es átépítési terven is látható tény, mely szerint egyes ablakok eredetileg vakablakok voltak. Az északi középrizalittól keletre eső homlokzatszakaszon a keletől számított második, a nyugati homlokzatszakaszon a középrizalittól számított második és negyedik ablak volt ilyen. Ezeknél jól megfigyelhető volt a káva utólagos bevésésének nyoma is **(83. kép)**.

Az északi középrizalit íveinél igazolható volt, hogy felső részük is nyitott volt valaha **(84., 85. kép)**. Az ívek szalagkereténél, illetve az oszlopok fejezeténél az eredeti tagozat fehérre meszelt csekély töredékeire bukkantunk **(86., 87. kép)**. Ezeket az 1957-es átépítéskor csak elnagyoltan vakolták vissza.

Belső falkutatást a földszinten csupán az északi középrizalit jelenleg modern osztófalakkal felszabdalt belsejében végezhattunk. A keleti és a nyugati térrész eredeti falain egy-egy olyan éles, függőleges elválást találtunk **(88., 89. kép)**, melynek alapján megállapíthattuk, hogy a rizalit keleti és nyugati fala utólag épült hozzá a kastély északi falához. Mivel az északi kastélyfal csatlakozásánál csorbázatot nem találtunk, arra kellett gondolnunk, hogy az északi homlokzat a rizalit megépülése előtt, annak szélességében visszaugrott. A visszaugrás mértéke 160 cm, itt húzódik ma a középrizalit által magába foglalt tér eredeti déli fala, mely a dél felé fordult eredeti kastélyfallal kötésben levőnek bizonyult. Ezt a falat déli irányba jelenleg három, eredeti formájából az 1957-es átépítéskor teljesen kiforgatott nyílás töri át, melyek közül kettő ma is látható módon modern téglával van elfalazva **(90. kép)**. A középső látható és a nyugati, ma is működő nyílás között húzott kutatószávon a két nyílás kávéit közvetlenül követő keskeny sáv kivételével modern falszövetre bukkantunk **(91. kép)**. A széles, modern falazat keleti

szakasza felett azonban a téглаövet találtunk (**92. kép**), mely egyértelműen bizonyítja, hogy itt egykor nyílás volt. Ez a nyílás a fal tengelyében található. A tőle nyugatra eső, teljes egészében modern falszövet kiterjedése megengedi annak feltevését, hogy itt egy további, a helyiséggel dél felől szomszédos vasbeton lépcsőház 1957-es építésekor nyomtalanul eltüntetett nyílást tételezzünk fel. Megerősíti ezt az átépítési terv is, amely ezen a helyen valóban egy felszámolandó nyílást jelöl.

A belső falak további vizsgálatát csak a használaton kívüli jelenlegi első emeleten folytathattuk. Itt a külső falak kivételével minden falazat modern (**93. kép**), így meglehetősen kevés lehetőségünk maradt a kutatásra. Mindezek ellenére itt is – legalábbis az épület szempontjából - jelentősnek mondható megfigyeléseket tehattunk. Mivel a jelenlegi földszint az eredetnél jóval alacsonyabban van, itt az északi homlokzat ablakainak eredetiségét anélkül vizsgálhattuk, hogy be kellett volna állványozni a homlokzatot, ugyanis az ablakok téглаöve a jelenlegi járószint fölé esett. Ahol a jelenlegi nyílások fölött nem találtunk téглаövet, ott eredetileg nem nyílt ablak. Az alacsony földem miatt itt lehetőségünk nyílt az elbontott osztófalak nyomainak meghatározására is. Végül, de nem utolsósorban, megállapíthattuk az eredeti földemmagasságot is.

Kezdjük az eredmények ismertetését ez utóbbival, hiszen itt találtuk meg a kastély megemelésének újabb bizonyítékát. A jelenlegi járószinttől mért +78 és 90 cm között megtaláltuk az egykori sárgerenda lehyomatát. Felette, + 119 cm-nél a falazatban éles, vízszintes elválás mutatkozott. Az elválás feletti falazat hófehér habarcsba rakott, 30x17x7 cm-es téglákból áll (**94. kép**). Az elválás magassága megfelel a déli középrizalit külső homlokzatán megfigyelt falazatváltás magasságának, tehát éppen a padlásablakok alatti pálcátagos övpárkány alsó síkjára esik. Ez a fajta falazat folytatódik a toronylépcsőhöz kapcsolódó észak-déli irányú falban is, mely csak a jelzett magasság alatt válik el a kastély főfalától. Ez arra nézve bizonyíték, hogy az emelés a torony építésével egykorú. Az emelés utólagos voltát támasztja alá az a tény is, hogy az elbontott osztófalak csorbázata minden esetben csak az eredeti falkorona tetejéig követhető, feljebb nem. Ugyancsak fontos megállapítás volt, hogy az északi középrizalit falain az emelés nem figyelhető meg, a falak az eredeti kastélyfal emelésével vannak kötésben, mely azt

bizonyítja, hogy az északi középrizalit is a torony építésével egykorú. Ezzel szemben az északkeleti saroképítmény fala későbbinek bizonyult az emelés falánál is **(95. kép)**.

Az elbontott osztófalak csorbázatát a déli oldalon az alábbi helyeken találtuk meg: a déli homlokzat nyugatról számított első ablakától nyugatra **(96. kép)**, a második és a harmadik ablak között **(97. kép)**, ugyanezen oldal keleti szakaszán a középrizalittól számított harmadik és negyedik ablak között **(98. kép)**, valamint a negyedik és ötödik ablak között **(99. kép)**. Az ötödik ablaktól keletre, a visszaugrás sarkánál nem találtuk meg a csorbázatot, de csak azért, mert itt a sarkot teljes egészében modern, gyári téglák alkotják. Ezek az azonosítható falcsonkok megfelelnek az 1957-es átépítési tervben bontásra ítélt „rég” falaknak. Nem maradt nyoma a bontási tervben szereplő, a homlokzat visszaugratott szakaszára merőlegesen jelzett, a keskeny ablak keleti kávéjához csatlakozó vékony falnak. Ez bizonyára utólagos fal volt, melyet nem kötöttek be a főfalba.

1957-ben már bizonyosan nem volt meg az a kelet-nyugati irányú, eredeti fal, melynek csorbázatát a keleti homlokzat délről számított második vakablakának vonalában találtunk. Az 1957-es terv több vékonyabb, a kastély keleti falára merőleges irányú bontandó falat is jelöl, azonban ezek közül egyet sem sikerült azonosítani. Bizonyára ezek is eleve utólagos építmények voltak.

Az északi oldal keleti szakaszán leáragott osztófal csonkját találtuk meg a keletről számított második ablak helyén – ez egyúttal azt is bizonyítja, hogy az ablak eredetileg vakablak volt. Az északi középrizalit keleti és nyugati falának dél felé nyúló folytatása helyén jelenleg modern falak állnak, az eredeti falak nyomai nem vizsgálhatóak. A nyugati szakaszon ellenben osztófalak csonkjait figyeltük meg a középrizalittól számított második **(100. kép)** és negyedik ablak helyén **(101. kép)**, melyek bizonyítéknak szolgálnak arra, hogy ezek a jelenleg meglévő ablakok is vakablakok voltak eredetileg.

A padlásablakok esetében itt is kiderült, hogy a déli oldalon csupán a középrizalittal szomszédos egy-egy ablak volt eredetileg is vak, a többi működött. A keleti homlokzaton a délről számított első, harmadik, ötödik és hetedik padlásablak eredetileg is vakablaknak készült. Az északi és a nyugati oldalon valamennyi padlásablak működött valaha.

Érdekes megfigyelést tettünk az északi homlokzat keleti, az északkeleti saroképítmény emeleti szobájával szomszédos falon. Itt egy, a saroképítmény megépítésekor elfalazott ablakra bukkantunk (102. kép).

A vizsgált belső falfelületeken – a korábban már említett toronyszobák kivételével – eredeti meszelés-, vagy festésnyomok nem kerültek elő.

Összegzés

A kastély első formájában egy kelet-nyugati tengelyű, hosszan elnyújtott, nagyjából téglalap alaprajzú épület volt, melynek rövidebb oldalai visszaugratottan zárultak. Az északi homlokzat az épület tengelyében eredetileg némileg visszaugrott, ezzel szemközti, a déli oldalon kiugró középrizalit állt. A rekonstruálható belső alaprajzi elrendezés szerint a középrizalit mögött téglalap alaprajzú díszterem, attól északra egy, a kerthez öt nyílással (két-két ablak között egy ajtó) kapcsolódó előtér szerű helyiség volt. Az épület hossz tengelyében folyosó húzódott, mely kis töréssel kapcsolódott az előtérhez (ezt az előteret nevezi id. Rónay Elemér a folyosó „kiszélesedésének”). A folyosó az épület keleti végén egy másik, a keleti homlokzat mögött húzódó téglalap alaprajzú előtérbe torkollott, mely előtér déli végéből egy kisebb tér, fürdőszoba, mellékhelyiség, vagy mindkettő nyílt. A szobák a folyosószakaszok két oldalán helyezkedtek el. A nyugati részen a déli oldalon két, az északin három szoba volt. A keleti rész déli felében két szoba volt. Az északi rész keleti felét nagy valószínűséggel a konyha foglalta el, tőle nyugatra egy nagyobb helyiség (ebédlő?) állt. A kastély főbejárata a nyugati oldalon nyílt, mellékbejárat volt a keleti oldalon. Nyilván be lehetett jutni az épületbe a déli középrizaliton keresztül is, s tudjuk, hogy volt ajtó északi irányba, a kert felé is. Az első épület ablakai a maiak helyén voltak, s méretük is megegyezett azok beszűkítés előtti méretével. Az északi oldalon három, a keleti oldalon két ablak vakablak volt. Az épület a mainál jóval alacsonyabb volt, egykori párkányának alja a jelenlegi párkány aljánál 145 cm-rel mélyebben valószínűsíthető. Egykori vakolatarchitektúrájából és színezéséből semmi sem maradt. Az első kastély építési idejét illetően elfogadható az id. Rónay Elemér által megadott 1858-1859-es dátum.

A falkutatás során adódó relatív kronológiában a következő periódushoz a torony és az északi középrizalit építése, valamint a kastély megmagasítása tartozik.

Id. Rónay Elemér visszaemlékezés szerint „Mindaddig (t.i. 1902-ig) a kastélyon semmi változás nem történt.” Rónay Jenő 1902 után „tatarozásra szoruló kastélyt rendbehozta. Nagyobb átalakításokat is eszközölt”. Két átalakításról részletesen is megemlékezik, ezek közül az egyik minden kétséget kizáróan az északi középrizalit megépítése: „A folyosó kiszélesedését szobává alakította át ... előtte pedig egy teraszt csináltatott, az így teremmé vált helyiségbe pedig 2 igen nagy cserépkályhát állíttatott ...” A cserépkályhák helye ma is jól azonosítható a déli középrizalit mögötti nagyterem északi falánál. Zavarba ejtőek viszont, a másik átalakításról ejtett szavai. Korábban leírja, hogy: „Eredetileg a torony legalsó részén nem volt szoba, hanem ott volt a főbejárat és a kocsibehajtó, onnan pár lépcsőn felmenve léptünk be a folyosóra.” Ezután, a Rónay Jenő-féle átalakításokat részletezve azt írja: „... a torony legalsó részén volt felhajtó rész szobának beépítette ...” A falkutatás ezzel szemben egyértelműen bizonyította, hogy a torony földszintjén soha, semmiféle ajtónyílás, - még kevésbé kocsifelhajtó - nem létezhetett. A probléma feloldására más megoldás nem lehet, mint az, hogy feltesszük, id. Rónay Elemért megcsalta emlékezete. Korábban ő maga jelentette ki, hogy a kastélyon 1902 előtt változás nem történt. Mivel a torony a kastélyépülethez képest egyértelműen utólagosnak bizonyult, az nem épülhetett korábban 1902-nél. Természetesen nem zárható ki, hogy a torony *helyén* korábban valóban kocsifelhajtó állt. Ezt moshatta össze az emlékezet a torony földszinti terével.

Id. Rónay Elemér az átalakítás egyéb eredményeit nem részletezi, pedig bizonyos, hogy ekkor magasztották meg az egész kastélyt – ez a magyarázata annak, hogy a szakértői vizsgálat a fedélszék szerkezetét nem a 19. század közepére, hanem a századfordulóra találta jellemzőnek. Ebben a periódusban alakult ki a homlokzatok ma is meglévő vakolatarchitektúrája. Ekkor falazták el a déli középrizalit oldalhomlokzatait díszítő faltükröket is, mert azok az archív felvételeken már nem láthatóak. 1902-ben kellett megépülnie a Reicher Lászlóné által említett „alagútnak” is. Az aluljáróra azért volt szükség, mert a „folyosó kiszélesedésének” szobává alakításával megszűnt a közvetlen kapcsolat a folyosó keleti és nyugati szakasza, tulajdonképpen a kastély keleti és nyugati vége között.

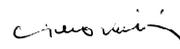
A harmadik periódus terméke az északkeleti saroképítmény. Az azon felfedezhető spalettaimitációk miatt erre az időre kell tennünk a torony ablakainak befalazását is, hiszen azokon ugyanez a motívum található. Bizonyára ekkor keletkezett a torony második emelete előtti körfolyosóra vezető lépcső csapóajtóját felváltó előtét. Ugyanebben az időben következhetett be a délkeleti sarokhelyiség északi falának lebontása, valamint a keleti előtér új osztófalakkal való felosztása is. Mivel a saroképítmény cselédszobákat foglalt magába, a keleti homlokzat északi ablaka helyére ajtót nyitottak (az ajtót csak 1957-ben számolták fel) a konyhának és a cselédszobáknak a kastélytól független megközelíthetősége érdekében.

Sajnos e periódus pontos építési idejére nézve semmilyen adattal sem rendelkezünk. Csupán az valószínű, hogy az építkezés Rónay Jenő 1921-ben bekövetkezett halála után, de még 1944 előtt történt.

Az utolsó – a kastélyra nézve kifejezetten tragikus következményekkel járó – jelentős átépítés 1957-ben történt. Ekkor az eredeti osztófalakat jórészt lebontották, új vasbeton födémet építettek, melynek következtében az ablakok felső részét be kellett falazni, néhány vakablakot áttörtek más nyílásokat viszont teljesen befalaztak. A vakolatarchitektúrát azonban szerencsére ekkor még megtartották, illetve részben felújították. Enélkül azok elemei ma már valószínűleg jórészt rekonstruálhatatlanok lennének. Teljesen elbontották viszont az északi oldal díszlépcsőjét, valamint a déli teraszt. Megszüntették az aluljárót is.

A későbbiekben már csak az 1957-ben kialakult állapot apróbb módosításai történtek meg.

Budapest, 2002. szeptember 25.

Simon Zoltán
régész

Helyreállítási javaslat

Nyilvánvaló, hogy a kastély minden igényt kielégítő helyreállítása csupán az új vasbeton födémek és modern osztófalak teljes bontásával vihethető véghez. Ebben az esetben egy belül gyakorlatilag üres „épületváz” jönne létre, mely akár az eredeti tereosztás rekonstrukcióját, akár az új igényeknek megfelelő, szinte teljesen új belső alaprajzi elrendezés kialakítását is lehetővé tenné. Mindez lehetőséget nyújtana a külső homlokzatok 1944-re kialakult képcénc kompromisszumok nélküli helyreállítására. Fenntartva azon véleményemet, hogy távlati célként ezt a megoldást kellene szem előtt tartani, elismerem, hogy ez a változat igen magas költségeket igényelne.

Minimális célként megjelölhető a külső homlokzatok helyreállítása, mely elvileg megvalósíthatónak látszik a jelentős bontások elvégzése nélkül is – de ez a megoldás számos nehézséggel is jár. Ezek közül talán a legjobban áthidalható a felül elfalazott ablakok bemutatásának problémája, ugyanis ez a fa spalettáknak csak részben nyitható módon történő visszaállításával megoldhatónak látszik. Nehezebb kérdés az utóbb megnyitott eredeti vakablakok visszaépítése, mely óhatatlanul csökkenti a természetes fény mennyiségét a mögöttük levő termekben, mely problémát okozhat, ha ott a továbbikában is munkavégzés folyik majd. Elviekben megoldható, hogy ezekre az ablakokra is csak alul nyitható spaletták kerüljenek, azonban ez esetben a helyreállítás hitelén esne – igaz nem túl nagy jelentőségű – csorba, mivel a vakablakokon eredetileg nem volt spaletta. Nagyobb problémát jelentenek azok az esetek, ahol az egykori ablakok helyén ma ajtók vannak, vagy a teljesen új ajtók sorsa, ugyanis ezek megszüntetése funkcionális, közlekedésszervezési gondokat okozhat. Akár részleges meghagyásuk viszont a teljes homlokzati rekonstrukció eredeti – minimális! - célkitűzésétől való keményebb meghátrálást igényel.

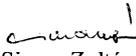
Elképzelhető, de véleményem szerint nem feltétlenül megvalósítandó a toronyablakok ismételt megnyitása. Ez különösebb gond nélkül megoldható, de kérdés, hogy érdemes-e ezzel a modern átalakítás előtti utolsó, relatíve „eredeti” állapot egyik elemét megszüntetni? Mindazonáltal célszerűnek tűnne a torony kilátóként való

hasznosítása, de ennek a kastélytól független megközelítése újabb súlyos kompromisszumot igényel a külső homlokzatok helyreállításánál.

Határozottan javaslom, hogy a torony nyugati oldalán levő fülkébe kerüljön vissza egy Mária-szobor.

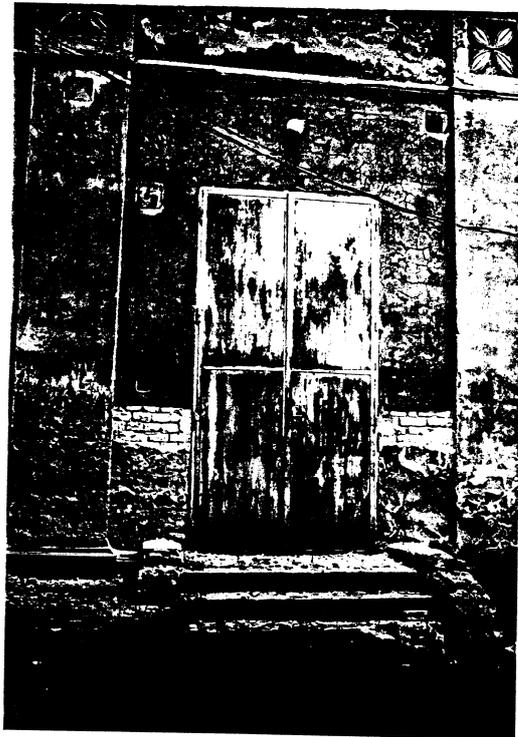
A falkutatás tapasztalatai szerint a kastély korábban fehér színűre volt meszelve, javaslom e színezés visszaállítását.

Budapest, 2002. szeptember 25.

Simon Zoltán
régész

13.

14.

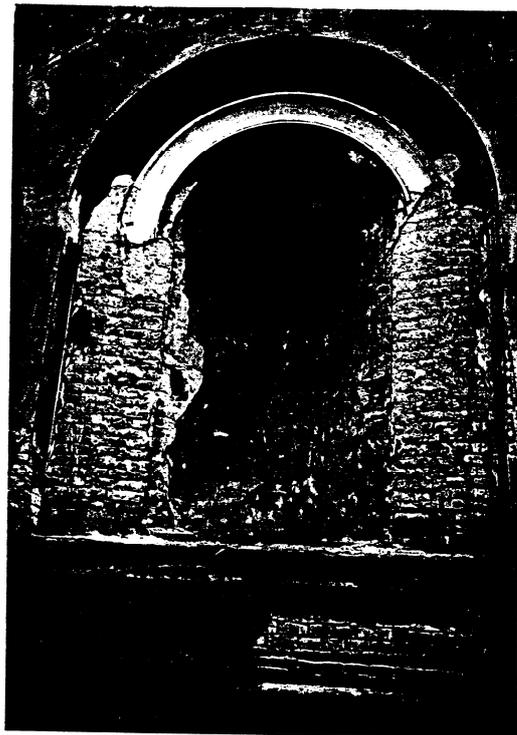
58.

59.

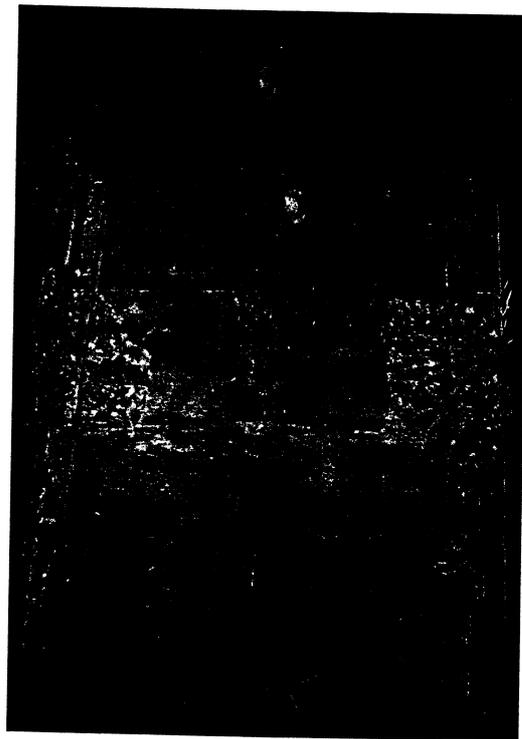
60.

61.

62.

63.

64.

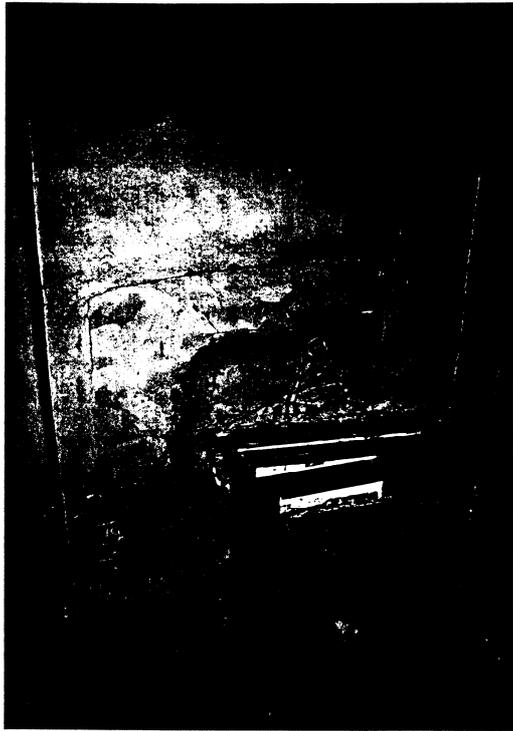
65.

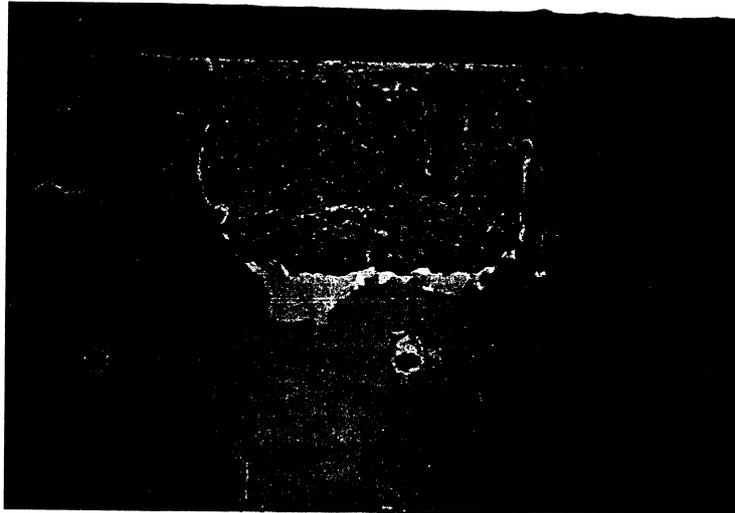
66.

67.

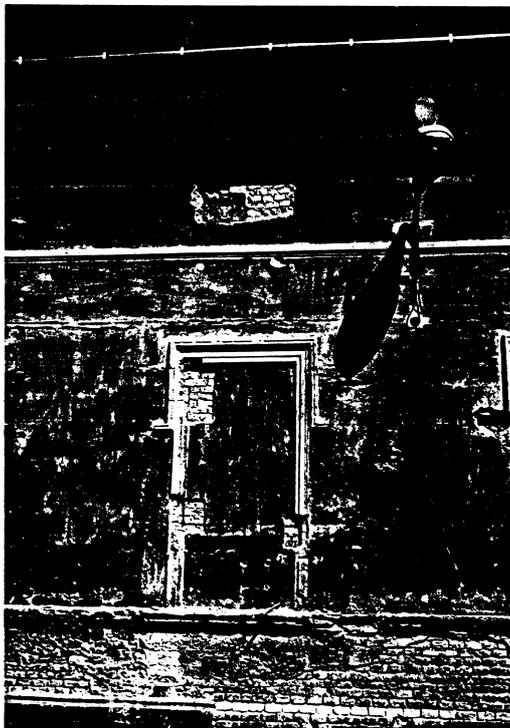
68.

69.

70.

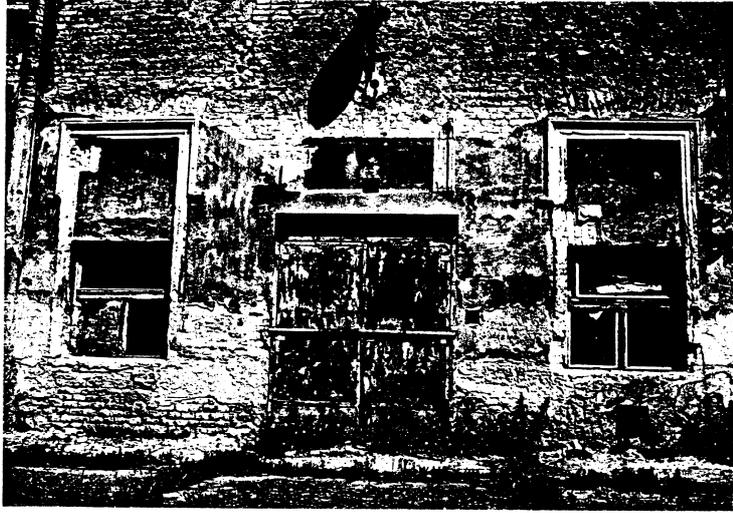
71.

72.

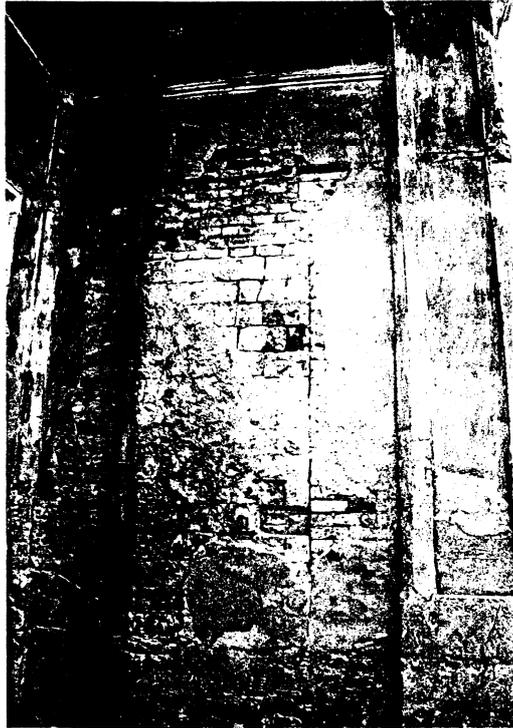
73.

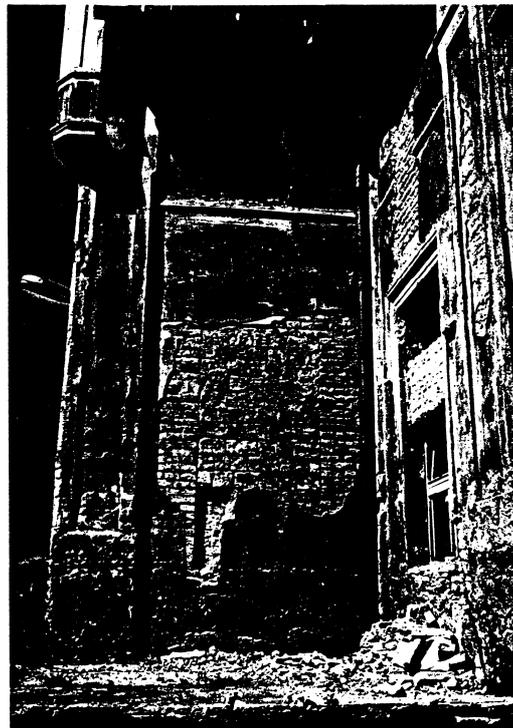
74.

75.

76.

77.

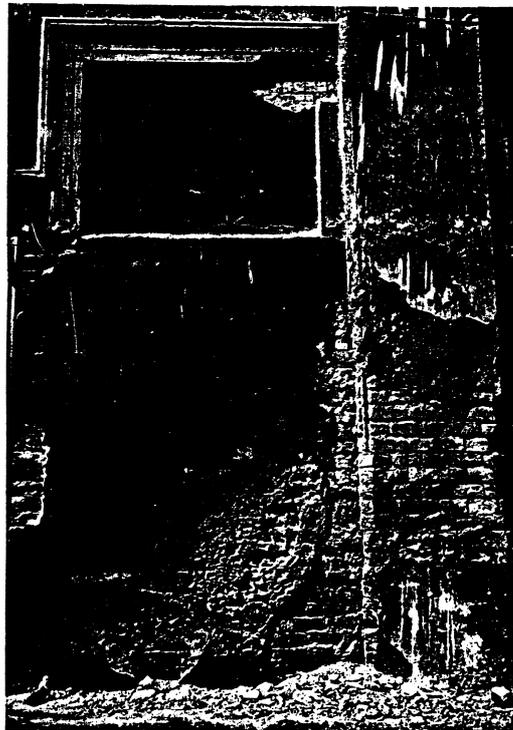
78.

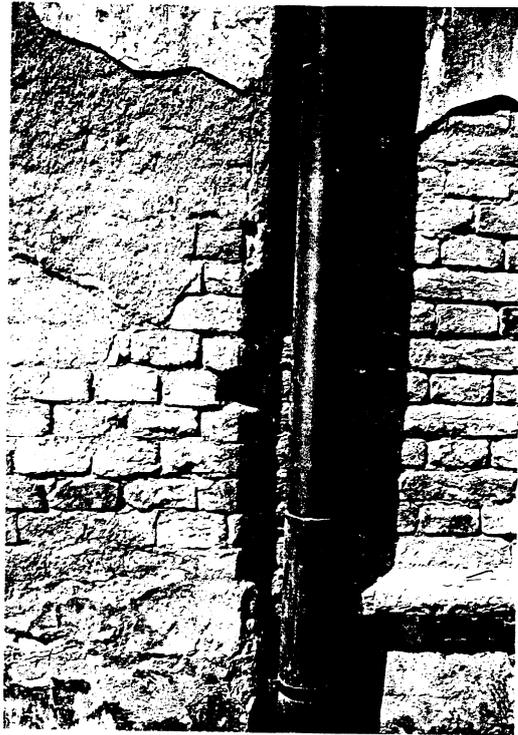
79.

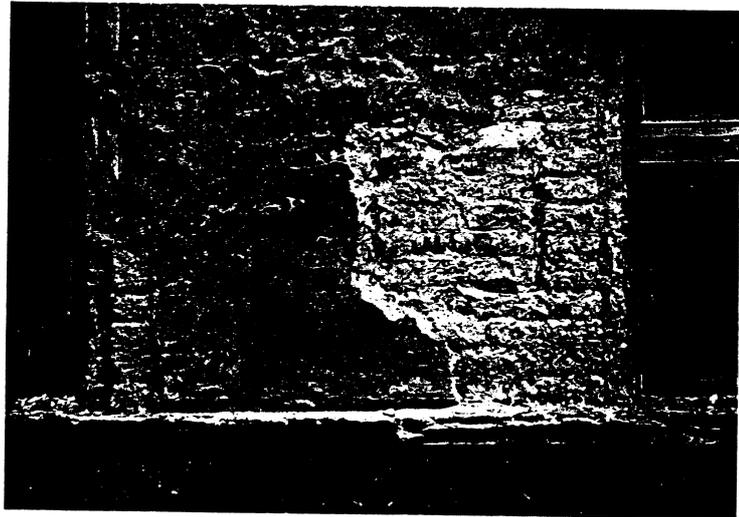
80.

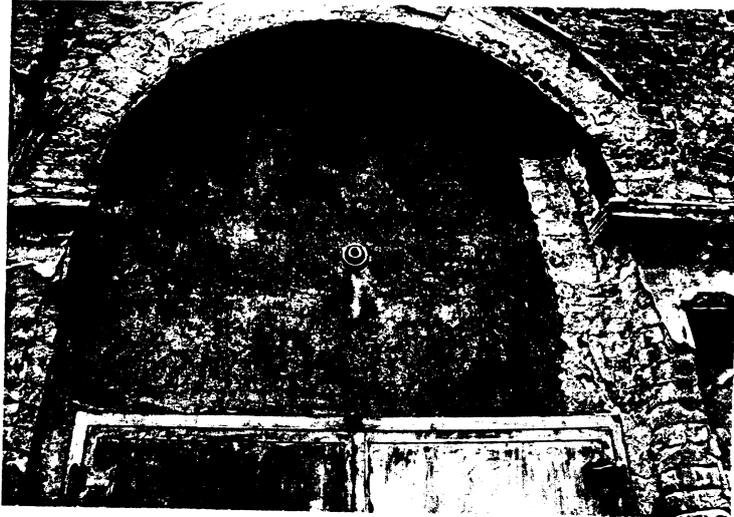
81.

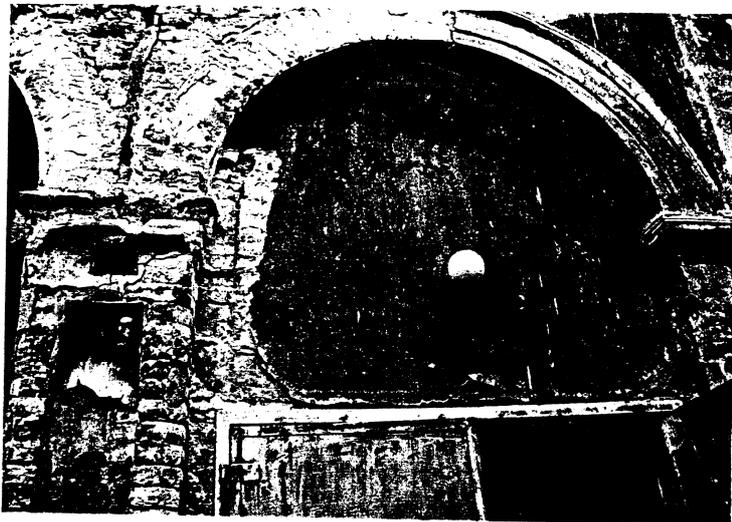
82.

83.

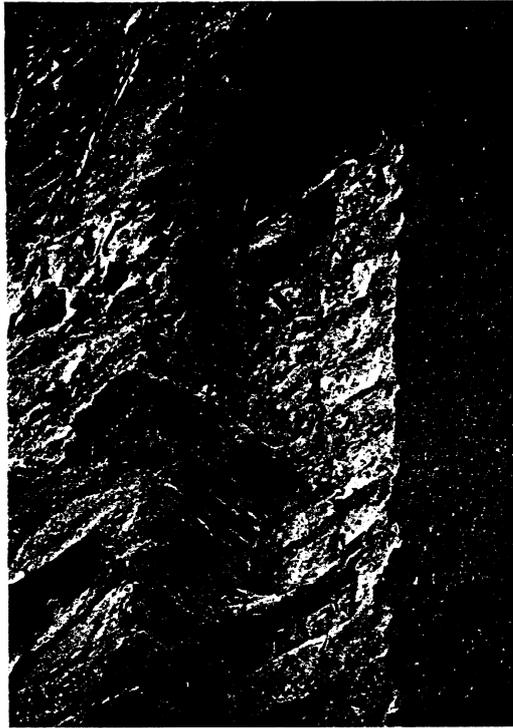
84.

85.

86.

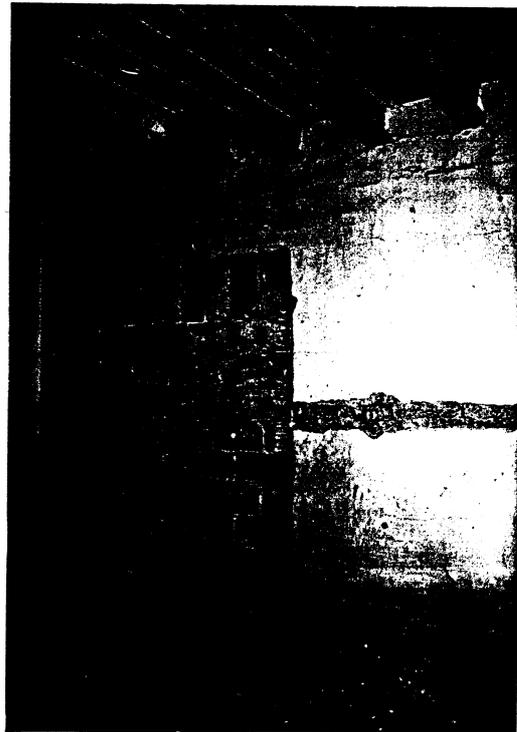
87.

88.

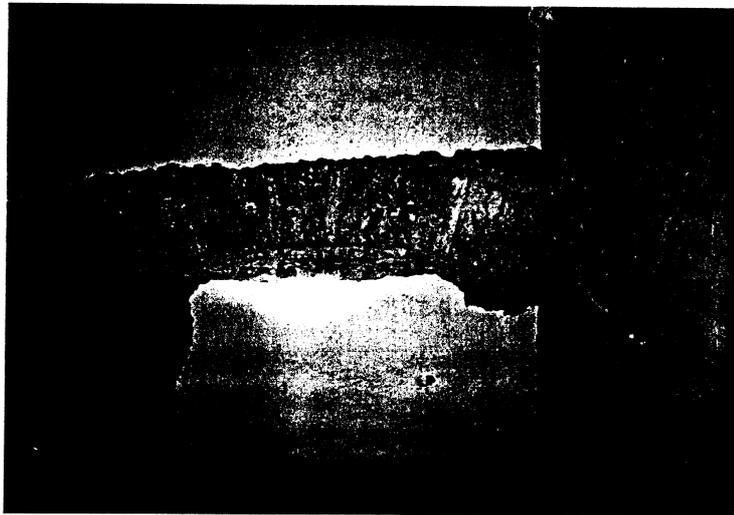
89.

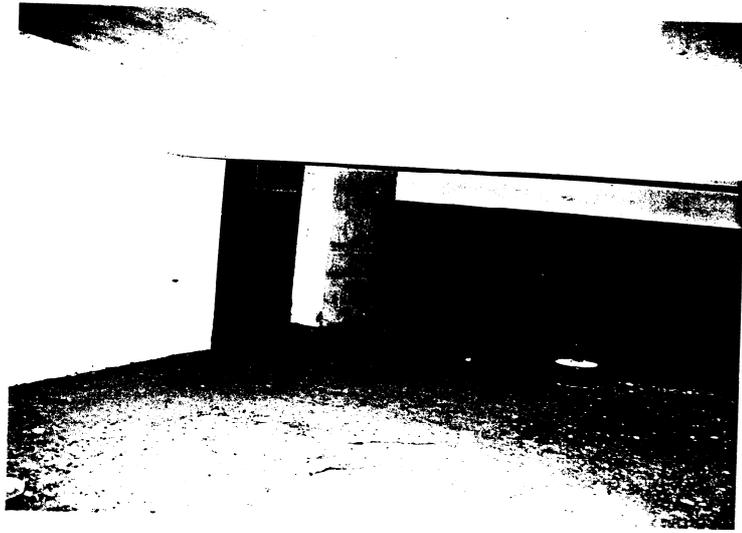
90.

91.

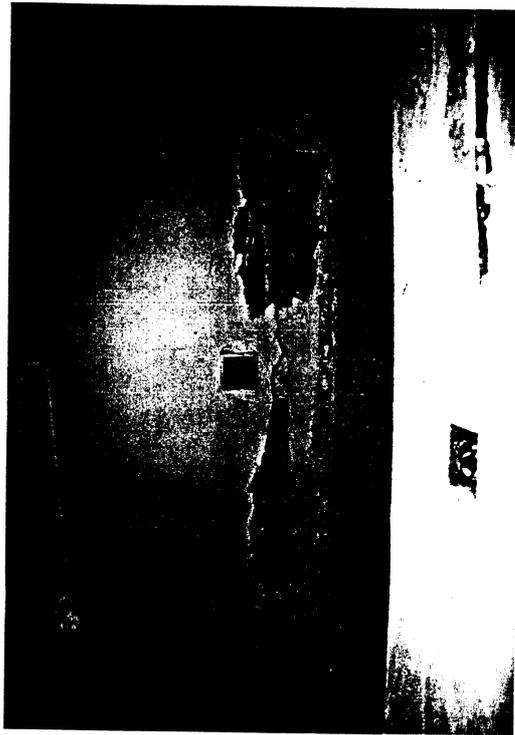
92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

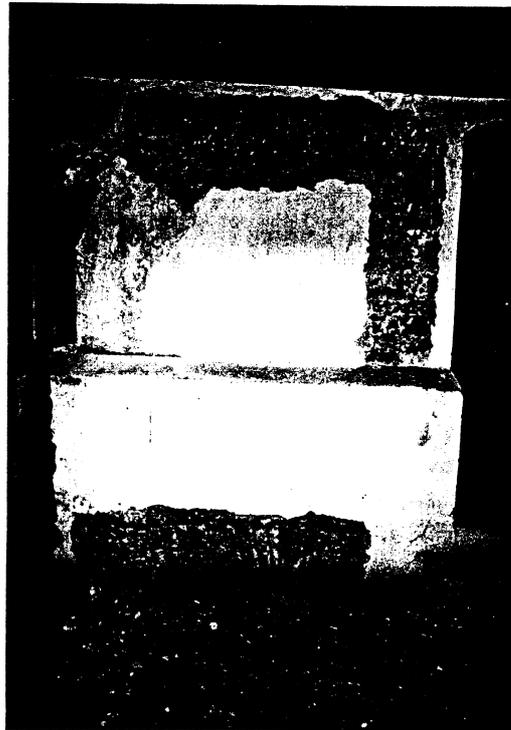
99.

100.

101.

102.